

Albert Groothedde

Bent U Degene die komen zou of verwachten wij een ander?

'Ik bid elke dag of de messias komt. Dat valt me soms zwaar. Hij laat wel erg lang op zich wachten.' Deze openhartige reactie onder een nieuwsbericht op een Joodse website illustreert dat de messiasverwachting nog steeds onderdeel is van de Joodse spiritualiteit. Onomstreden is dit uitzien echter niet. Wachten duurt soms lang.

De vele valse messiasen (zie de vorige Verbonden) hebben de Joodse messiasverwachting stevig getemperd. Verdwenen is deze niet. Vooral in barre tijden ontvonkt het verlangen naar de beloofde verlosser. Bovendien laat de eeuwenoude synagogale liturgie zich niet zo snel tot zwijgen brengen. In dit vervolgartikel over de Joodse messiasverwachting kleuren we het begrip messias verder in. Wat voor messias verwacht het Jodendom? Hoe uniform is het Jodendom als het gaat om de messiasverwachting? Wat zijn de eigenschappen van de messias? En waarom voldoet Jezus niet aan het Joodse profiel?

Diversiteit

Het uitzien naar de komst van de messias is een van de kern-elementen van het Jodendom. Wanneer je echter probeert helder te krijgen wat er binnen het Jodendom precies wordt verstaan onder de messias, vertroebelt het beeld. Er is weinig waarover binnen het Jodendom zo divers wordt gedacht. Veel liberale Joden – en in hun voetspoor tal van conservatieve Joden – hebben bijvoorbeeld het traditionele concept van de messias als persoon al in de 19e eeuw overboord gegooid. Deze theologische koerswijziging is zelfs verankerd in de liberale versie van de 'Amidah', het belangrijkste Joodse gebed. In de vijftiende bede wordt door liberale Joden veralgemeniserend gesproken over de komende 'verlossing' in plaats van de komende 'verlosser'.

Een foto van rabbijn Schneerson, volgens sommige rabbijnen de messias

Een andere vorm van veralgemenisering deed zich voor in orthodoxere sectoren van het Jodendom. Veelgehoord is daar de opvatting dat elke tijd zijn messias kent. Deze messias, een specifiek persoon, zal zich ontpoppen zodra de tijdsomstandigheden daar rijp voor zijn. Tot dusver is daar geen sprake van en blijft de komst van de messias daarom uit. Er zouden met terugwerkende kracht wel personen aan te wijzen zijn die golden als beoogd messias van hun tijd.

Oude Testament

Als het gaat om het profiel van de messias leunt het Jodendom sterk op het Oude Testament. Een selectie van de eigenschappen die op basis van de 'Tenach' aan de messias worden toegekend zijn:

- De messias is een afstammeling van David.
- De messias is thuis in de Joodse wetten en zal die strikt houden.
- De messias zal politieke en geestelijke verlossing brengen voor het Joodse volk.
- De messias zal zich ontpoppen als een rechtvaardige Rechter.
- De messias zal de tempel herbouwen en de tempeldienst opnieuw invoeren.
- De messias arriveert op een ezel (Zach. 9:9) of op een wolk (Dan. 7:13).

Traditie

De Joodse traditie kleurt het messiasbeeld verder in. Uitgesproken ideeën over de Messias zijn terug te vinden in Joods-apocalyptische literatuur. Veel van deze geschriften verschenen gedurende de intertestamentaire periode (de tijd tussen het Oude en Nieuwe Testament) en hebben de Joodse (en christelijke!) messiasverwachting sterk beïnvloed. Van deze concrete messiaspecificaties geldt weer dat ze deels gebaseerd zijn op apocalyptische beschrijvingen uit het Oude Testament (o.a. hoofdstukken uit Ezechiël en Daniël). Veel 'inkleuringen' zijn speculatief en worden daarom niet door het hele Jodendom gesteund. Een traditionele opvatting die wat breder wordt gedragen, en

bijvoorbeeld ook is terug te vinden in de Talmoed (Sukkah 52a en Sifre op Deut. 34:3), is de gedachte dat de messias verschijnt in twee hoedanigheden. Hij zal in eerste instantie komen als 'Messias ben Jozef' (Messias zoon van Jozef). Deze messiaanse figuur zal het Joodse volk verzamelen, Jeruzalem veroveren en de tempeldienst herstellen. Hij wordt echter gedood in een gevecht met de vijandelijke legers van Gog en Magog (vgl. Ez. 38-39). Vervolgens zal de 'Messias ben David' (Messias zoon van David) komen. Deze persoon zal 'Messias ben Jozef' opwekken uit de dood, de definitieve overwinning veiligstellen en de komende wereld, inluiden.

Zoon van God

Met wat exegetische en dogmatische lenigheid zijn veel van bovenstaande Bijbelse kenmerken toepasbaar op Jezus. Zelfs de traditionele invulling van de messias als 'zoon van Jozef' en 'zoon van David' is op z'n minst treffend. Jezus Christus wordt door het Jodendom desondanks resoluut afgewezen. Als reden wordt daarvoor steevast gegeven: 'Hij voldoet niet aan het Joodse profiel van de messias'.

Een van de grootste obstakels vormt Jezus' zelfgetuigenis dat Hij de Zoon van God is. Dit is volgens een Jood niet alleen een vorm van Godslastering, maar botst ook met de gangbare Joodse opvatting dat de Messias een gewoon mens zou zijn. Het is echter de vraag of hiermee een authentiek Joodse opvatting wordt weergegeven. Immers, in de Joodse exegetische literatuur (Agada) wordt bijvoorbeeld gezegd dat

Afwijzen lijdende messias is geen constante

de naam van de messias, samen met nog zes andere zaken, al voor de schepping van de wereld bekend was (Midrash Tanchuma, Nasa 11).

Treffend zijn in dit kader ook de woorden waarmee Sabbatai Zevi, een succesvolle valse messias uit de zeventiende eeuw (zie vorige artikel), zijn komst liet meedelen: 'De eerstgeboren zoon van God, Sabbatai Zevi, messias en verlosser van het volk Israël, aan alle zonen van Israël. Vrede!' De omschrijving 'zoon van God' was voor het gros van de zeventiende-eeuwse Joden blijkbaar geen onoverkomelijke reden om te twijfelen aan het messiaschap van Zevi.

Lijden

Een ander obstakel betreft het lijden van Jezus. De notie van een lijdende messias wordt in het huidige Jodendom ontkend of slechts omfloerst te berde gebracht. Bijbelgedeelten die

Studerende Joden in een Yeshiva

volgens christenen aantonen dat een lijdende messias al in de Tenach is voorzeggd (bijv. Jesaja 53), worden vaak anders uitgelegd.

Ook dit is echter geen constante lijn in het Jodendom. Zo zijn er tal van voorbeelden te geven uit oude Joodse geschriften waarin de notie van een lijdende messias wel degelijk wordt gesuggereerd.

Kortom, hoewel er constanten zijn, is het profiel van de messias binnen het Jodendom geen gegeven. Niet alleen wordt er door verschillende stromingen verschillend over gedacht. Ook in de loop van de geschiedenis zijn er veranderingen opgetreden. Het is zeker niet ondenkbaar dat het ontstaan en de verdere ontwikkeling van het christendom een van de belangrijkste redenen is voor deze continue herprofilering.

Uitzien

Ten slotte, het is opvallend dat er in eigentijdse Joodse bronnen vaak voorbij wordt gegaan aan het gegeven dat Bethlehem de geboorteplaats van de messias is (Micha 5:2). Het Nieuwe Testament maakt duidelijk dat dit in de eerste eeuw bij de Joodse geestelijkheid wel degelijk bekend was (Matth.2:4-6).

Het eeuwenoude sabbatslied Lecha Dodi, dat elke vrijdagavond in de synagoge wordt gezongen, houdt deze eigenschap van de messias echter levend: 'Wees door middel van de zoon van Isai die uit Bethlehem stamt, mijn ziel nabij en verlos haar.' Het is een indringende bede om verlossing. Een bede ook die de verwachting van christenen treffend vertolkt. Kortom, een gebed dat joodse en christelijke stemmen verenigt in hun biddend uitzien naar de (weder)komst van Davids grote Zoon. «

Drs. A. Groothedde is vertegenwoordiger van het Centrum voor Israël Studies te Jeruzalem.

